د عبدالباري جهاني ترجمه

۲۰۱۹/۰۶/۲۸

د افغانستان مسلٔه

د ۱۸۷۸ کال د نومبر د میاشتي په وروستیو شپو ورځو کي، چي امیرشېرعلي خان د کابل پر تخت ناست وو، انګرېزانو، د دوهم ځل لپاره، پر افغانستان باندي یرغل وکړ. تامس جورج بیرنګ یا د ارل آف نارتبروک، چي له ۱۸۷۲ څخه تر ۱۸۷۶ پوري په هند کي د برتانیې د حکومت وایسرا وو، پر افغانستان باندي د انګرېزانو د دغه یرغل مخالف وو. هغه په لندن کي د ښاروالی په صالون کي، په یوه ماښامنۍ مېلمستیا کي، چي نن سبا د انګلیس او افغان دوهم جنګ پیل کېدی، د دغه جنګ په باب یوه وینا وکړه. که څه هم چي له هغې زماني څخه څه کم یو نیم قرن تېر سوی دی، مګر څرنګه چي ما یې د هیڅ افغان لیکوال له خوا ترجمه نه ده لوستې نو لوستل یې، د افغانستان د تاریخ د شاګردانو او څېړونکو لپاره بې ګټې نه بولم.

د وینا متن:

هغه بله ورځ زما څخه غوښتنه وسوه چي د هغه سیاسي مجلس ریاست وکړم چي د هند د روانو چارو په باب را بلل سوی دی، مګر ما ونه منله. ښاغلی ښاروال !نو زه به اطمینان درکړم چي نن ماښام به هم په دې غیرګوندي غونډه کي د افغانستان له مسلې څخه د راولاړو سویو ستونزو په باب داسي څه ونه وایم چي ستاسي د نن ماښام فضا خړه کړي .
بهترین کار به داوي چي زه یو ځل له هغه هیواد سره، چي له بده مرغه موږ د جنګ پولي ته ورسره رسېدلي یو، د برتانیې د سیاسي اړیکو یوه لنډه تاریخچه درته وړاندي کړم .
دا به په یادولو نه ارزي چي زه ووایم چي نیژدې څلوېښت کاله مخکي، په افغانستان کي د روسانو د مداخلې او دسیسو څخه یوې نامعقولي ویرې، موږ له افغانستان سره په یوه غیر عادلانه جنګ کي را ګیر کړو. او له سختو تباهیو څخه وروسته، زموږ زړه ورو پوځیانو او د جنرالانو کلک عزم د برتانیې پوځیان بیرته بریالي وښودل. په ۱۸۴۲ کال کي، موږ تر دې کار وروسته، بیرته هند ته پرشا سولو. په هغه وخت کي د کابل واکمن امیردوست محمد وو. لږ وخت وروسته موږ له هغه زړه وردښمن سره، چي جنګ مو ورسره کړی وو، بیرته دوستان سولو. دا دوستي اصلا د سرجان لارنس د هغې موافقې په وسیله، چي له دوست محمد او د هغه له ځای ناستو سره یې لاسلیک کړه، ترلاسه سوه. موږ له هغه سره موافقه وکړه چي د ده د خاوري د تمامیت درناوی به کوو او هیڅ وخت به بیا د هغه په داخلي چارو کي مداخله نه کوو. دا تړون، چي اوس هم موجود دی، په ۱۸۵۵ کال کي لاسلیک سو. موږ وروسته، د اېران سره د جنګ په وخت کي، دوست محمد ته کلنۍ سبسیډي هم ورکړه او د هغې پالیسی نتیجه دا سوه چي دوست محمد، د هند د ښورښ په وخت کي، پر خپل قول ټینګ ودرېدی او زموږ د پولو کراری ته یې خطر پېښ نه کړ.
دوست محمد په ۱۸۶۳ کال کي وفات سو؛ او پنځه کاله د هغه د زامنو ترمنځ د تخت د نیولو پرسر داخلي جنګونه پیل سول. په دې ټولو کلونو کي، سرجان لارنس، چي له دوست محمدسره یې تړون لاسلیک کړی وو،په هند کي ګورنرجنرال وو. هغه له ډېري هوښیاری څخه کار واخیست او د افغانستان په داخلي جنګونو کي یې هیڅ مداخله ونه کړه. او تل به یې ویل چي هر څوک چي د افغانستان قدرت په لاس کي ولري برتانیه به یې په رسمیت پېژني. ښاغلی ښاروال! موږ په دې وروستیو شپو ورځو کي د « هوښیاري بېحرکتی یا ماسټرلي این اکټیوټي» په باب ډېري زیاتي خبري اورو .ښایي ستاسي لپاره دا په زړه پوري وي چي دا اصطلاح له کومه راغله؟ دا اصطلاح د هند یوه ځوان ملکي مامور په یوه مقاله کي، چي په ۱۸۶۹ کي یې په یوه مجله کي خپره کړه، رواج کړه. هغه مامور جان وایلي نومېدی او زه باید په خواشینی سره ووایم چي د هغه مضمون له لیکلو او خپرولو څخه لږ وروسته وفات سو. ده د سر جان لارنس د پالیسی د تشریح کولو په ترڅ کي وویل چي د داخلي جنګ په وخت کي، سرجان لارنس د هوښیاری بېحرکتی پالیسي غوره کړې وه. د ۱۸۶۸ راهیسي هغې پالیسی ته دغه نوم نه سو ورکولای. حتی پخپله ښاغلي وایلي

چي د هوښیاري بې حرکتی اصطلاح یې منځته راوړي وه، وروسته غوره سوي پالیسي ته د مضري یا شیطاني بې حرکتی نوم ورکړ. ده په خپل دوهم مضمون کي د لارډ لارنس او لارډ مایو له خوا غوره کړیو پالیسیو د تشریح کولو په ترڅ کي خپل دلایل هم وړاندي کړي دي .

چي بیرته تاریخ ته را وګرځو نن شېرعلي، د افغانستان اوسني امیر په ۱۸۶۸ کي له خپلو وروڼو څخه میدان وګاټه او لارډ لارنس ته دا څرګنده سوه چي نور نو باید د برتانیې حکومت له هغه سره نیژدې اړیکي وساتي او له هغه سره مرسته وکړي چي پر تخت باندي خپل ځان ټینګ کړي. دا پیښي هغه وخت منځته راغلې چي په برتانیه کي د صدراعظم ډیزراییلي تر مشری لاندي محافظه کار حکومت د چارو واګي په لاس کي لرلې؛ او سرستافرډ نارتکوټ د هند لپاره د خارجه چارو وزیر وو. البته لارډ مایو د لارډ لارنس پالیسي تعقیبوله. لارډ مایو، د ۱۸۶۹ کال په پسرلي کي ،د پنجاب په امباله کي، له شېرعلي سره وکتل؛ او داسي مراسم او تشریفات یې پر ځای کړل چي د یوه پاچا د هرکلي په وخت کي ترسره کیږي. کله چي لارډ مایو د شېرعلي ټولي غوښتني واورېدلې نو د هغه څه په باب یې چي ورکولای یې سوای او د هغه څه په باره کي چي ورکولو یې د ده د هیواد ګټو ته زیان رساوه فیصله وکړه .

څرنګه چي د لارډ مایو له پالیسی سره، په وروسته کي، مطبوعاتو ډېر زیات مخالفت کړی دی نو زه یې لازمه بولم چي د ده په خپلو الفاظو یې وړاندي کړم. هغه د ۱۸۶۹ کال د جولای پر لومړۍ نېټه ولیکل« په داسي حال کي چي موږ امیر ته وویل چي په هیڅ صورت کي باید د برتانیې عسکر، د دې لپاره، د افغانستان خاوري ته داخل نه سي چي له امیر سره، د ده په ښارونو کي، د یاغیانو په ځپلو کي مرسته وکړي. د هیڅ ټاکلي مودې لپاره به هغه ته مالي سبسیډي نه ورکوله کیږي. د هیڅ ډول نورو مرستو وعده نه ورسره کیږي. موږ له امیر سره هیڅ داسي تړون نه سو لاسلیک کولای چي موږ د ده او د ده د اولاد په رسمیت پېژندلو مکلفوي. موږ تیار یو چي اوس حاضر امیر د افغانستان د پاچا په حیث په رسمیت وپېژنو. له هغه سره دوستانه اړیکي وساتو، د هغه شخصیت ته درناوی وکړو او د خپل وس سره سم هر ډول اخلاقي مرسته ورسره وکړو او پر دې برسېره موږ غواړو چي له امیر سره مالي مرستي وکړو، وسلې او مهمات ورکړو، محلي صنعت کاران او ماهران ور واستوو او چي نوري هر ډول مر ستي لازمي وبولو هغه به ورسره وکړو.»

په دې اعلامیه کي درې شیان په توجه ارزي. لومړی دا چي لارډ مایو امیر ته وویل چي هیڅ اروپایي صاحب منصب به، د ده د خوښي په خلاف، د هغه هیواد ته نه ننوزي.داسي ښکاري چي دا د افغانستان امیر ته یو لوی امتیاز ورکړه سوی دی؛ مګر د امیر پلار دوست محمد پر دې خبره ټینګ ولاړ وو چي د ده هیواد ته به هیڅ برتانوی عسکر نه داخلیږي. هغه په ۱۸۶۷ کال کي لارډ لارنس ته وویل که غواړې چي زموږ دوستي دوام وکړي نو برتانوی عسکر مه راباندي تحمیلوه. په دې کي شک نسته چي شېرعلي ته د لارډ مایو د دغي ژمني اصلي علت هغه د دوست محمد خبره وه. له بلې خوا دا خبره څرګنده ده چي که د افغانستان امیر زموږ سره ښې اړیکي ولري نو بیا هغه هیواد ته د برتانوي عسکرو لېږل اصلا بې ګټي کار دی. امیر تر دې نیژدې ورځو پوري د برتانیې یو محلي استازی په دربار کي ساتلی وو. بله خبره دا ده چي له شېرعلي سره هیڅ ډول تړون لاسلیک نه سو. داسي تړونونه چي امیر یې خوشاله کاوه او هغه غوښتل لومړی د خارجي یرغل په مقابل کي د هغه بې قید او شرطه ملاتړ وو. لارډ مایو د دغه راز تضمین ورکولو څخه ډډه وکړه. د دې تضمین اغېزه به داوای چي شېرعلي به زموږ پر مرستو تکیه کولای او پر ګاونډیانو به یې بریدونه کولای او په هغه صورت کي به یې موږ د خپلو ګاونډیانو سره په جنګ اخته کولای. لارډ مایو امیر ته دا تضمین ورنه کړ چي که هغه د مرګ په وخت کي هر څوک د امیر په حیث وټاکی برتانیه به یې ملاتړ کوي. دوست محمد په ۱۸۵۷ کال کي لارډ لارنس ته مشوره ورکړې وه چي افغانان پرېږدي چي خپل اختلافات پخپله حل کړي او خپل تر منځ په خپله طریقه جنګونه وکړي. که موږ شېرعلي ته تضمین ورکړی وای چي د هغه د ځای ناستي ملاتړ به کوو نو بیا موږ مجبور وو چي د افغانستان په داخلي جنګونو کي برخه واخلو. دا هغه پرنسیپونه وه چي د هغو په اساس لارډ مایو په ۱۸۶۹ کال کي د شېرعلي سره خپله پالیسي وټاکله .

د پالیسی دغه پرنسیپونه چي د لیبرال حکومت په وخت کي رامنځته سوه اساس یې د محافظه کارانو د حکومت په وخت کي اینودلو سوی وو او د هند لپاره خارجه وزیر سرستافرډ نارتکوټ یې ښه هرکلی وکړ. لکه مخکي چي مي وویل، دا د ګوندونو موضوع نه ده؛ ځکه هغه پالیسي چي پیل سوې او عملي سوې ده نو له یوه حکومت څخه بل ته او له یوه وایسرا څخه بل ته پاته سوې ده .

زه په ۱۸۷۲ کال کي د لارډ مایو څخه وروسته د هند ګورنرجنرال سوم. مګر زه د خپل ماموریت د وخت د اجرآتو په باره کي نه رغیږم. زه د ښاغلي ګلیډستون او د لارډ بیکنزفیلډ د حکومتونو په وخت کي د خدمت افتخار لرم. په هغه وخت کي چي ما څه پیغامونه لیکلي دي هغه پارلمان ته نه دي وړاندي سوي نو دا به بېځایه وي چي زه په دې باب د خپلو رسالو او مقالو په باب وړغیږم. زه دونه ویلای سم چي ما تر وسه وسه د لارډ مایو او لارډ لارنس پالیسی تعقیب کړي دي. دا په دې خاطر نه چي ما په پټو سترګو د خپلو اسلافو پالیسي تعقیبوله بلکه هغه پالیسی معقولي او سمي راته ښکارېدلې .د یوې مسلې په باب باید په زغرده وړغیږم چي هغه افغانستان ته د برتانوي پوځیانو د لېږلو موضوع ده. ما په ۱۸۷۳ کال کي د امیرشېرعلي صدراعظم ولیدی (مطلب یې سیدنورمحمدشاه دی ج) او داسي احساس مي کاوه چي دا به ډېره ګټوره وي چي یو وخت د برتانیې پوځیان افغانستان ته واستول سي خصوصا

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

په داسي وخت کي چي له سرحر څخه داسي اطلاعات راتلل چي موږ ويل دا به د افغانستان په ګټه وي چي هغه هيواد ته برټانوي پوځيان واستول سي .ما د حکومت د خارجه چارو له سکرترڅخه وغوښتل چي په دې موضوع کي له صدراعظم سره خبري وکړي او دا معلومه کړي چي که له شېرعلي څخه وغوښتل سي چي په خپله خاوره کي برټانوي پوځيانو ته اجازه ورکړي هغه به يې ومني کنه. د شېرعلي صدراعظم، چي اوس وفات سوی دی، او زه دا نامناسبه نه بولم چي د هغه د عقايدو په باره کي وړ.غيږم، ماته د امير شېرعلي د نظر په باره کي وويل. د يوه دوست په حيث درته وايم چي دا به د برټانيې د حکومت په ګټه نه وي چي د افغانستان په بېلو بېلو سيمو کي د خپلو عسکرو د اچولو پېشنهاد له امير سره طرح کړي. دغه راز يوه غوښتنه که هر څومره په دوستانه فضاکي او دوستانه طريقه وسي امير به يې ښه ونه وبولي او بې اعتمادي به پيدا کړي .د ده دليل دا وو چي افغانان ناپوه خلک دي او فکر کوي چي هيواد ته يې د برټانوي استازو لېږل کېدل د اشغال پيلامه ده. ښاغلی ښاروال !زه اعتراف کوم چي د هغه دغه بدګوماني بې اساسه نه وه. د شېرعلي صدراعظم دغه راز وويل چي په کابل کي يوه غښتلې ډله ده چي له برټانيې سره د امير د نيژدې اړيکو سره مخالفت کوي. له دې څخه لږ. وروسته موږ. د افغانستان له حکومت څخه وغوښتل چي که سرډاګلاس فورسيت ته اجازه ورکړي چي له کاشغر څخه د افغانستان له لاري هند ته ستون سي. امير له يو څه ځنډ څخه وروسته وويل چي هغه ته دا اجازه نه سي ورکولای ځکه چي ډېر لږ. مخکي يو برټانوی صاحب منصب جګړن مک ډانلډ په سرحد کي ويشتل سوی او وژل سوی وو او دی په افغانستان کي د برټانوي افسرانو د ساتني ذمه نه سي وهلای. ما ځانته دا حق نه ورکاوه چي په دې مسله کي زيات ټينګار وکړم اود لارډ مايو دا خبره مي په غوږ. کي وه چي د امير له خوښي پرته بايد افغانستان ته د برټانوي پوځيانو پر استولو باندي ټينګار ونه سي او پردې خبري غور وسي چي د برټانيې د حکومت د غوښتني په نه منلو سره د برټانيې حکومت ته سپکاوی سوی دی؟

له ۱۸۷۶ کال څخه چي زه انګلينډ ته راغلی يم نو د هند په پېښو چنداني خبر نه يم. تېر کال ما په همدغه صالون کي وويل چي زه د افغانستان په باب پاليسی څخه اندېښنه لرم مګر کله چي په ۱۸۷۷ کال کي لارډ ساليزبوري او سرسټافورنارتکوټ پارلمان ته اطمينان ورکړ نو زما اندېښنه هم لېري سوه .مګر زه بايد ووايم چي زما اندېښنه اوس ځکه موجوده ده چي د ۱۸۷۶ کال راهيسي په پاليسي کي ډېر تغييرا راغلی دی.زه پو هېږم چي د ۱۸۷۷ کال په سر کي د کابل له امير سره مذاکرات وسول او د هغه په دربار کي د برټانيې محلي استازی وروسته له درباره څخه را وغوښتل سو. نوري هم داسي خبري سته چي د اطلاعاتو سره سر نه خوري او د هغو اطمينانونو سره چي په ۱۸۷۷ کال کي پارلمان ته ورکړه سوي وه نه لګيږي. دا داسي موضوع ده چي دلته بحث نه سي باندي کېدلای او تر څو چي پارلمان ته بشپړ معلومات نه وي ورکړه سوی سړی څه نه سي باندي ويلای .

خبري په دغه طريقه رواني وې تر څو چي له افغانستان سره اوسنی ستونزي را پيدا سوې. زه ضرورت نه لرم چي پر هغو موضوعاتو باندي وږغيږم چي اوسنی خطرناک حالت يې منځته راوستلی دی. موږ. د آکسټ پر ديارلسمه واورېدله چي د جولای پر دوه ويشتمه د روسيې يو هيات کابل ته تللی دی او حکومت فيصله کړې ده چي امير ته يو برټانوی هيات واستوي. وايسرا امير ته ليکونه لېږلي دي چي د سپټمبر پر لسمه کابل ته رسېدلي دي او په هغو کي يې ليکلي دي چي د برټانيې هيات ته اجازه ورکړي چي کابل ته ورسي. پرته له دې چي د هيات د استولو په برخه کي د امير جواب ته انتظار وباسي هيات يې روان کړی وو. په خيبر کي، د امير افسرانو، د سپټمبر پر يوويشتمه، د برټانيې هيات ته د مخکي تللو اجازه ورنه کړه. په لومړي سر کي وويل سوه چي هغه صاحب، چي د هيات څخه مخکي د خيبر درې ته ورغلی وو، د امير د افسرانو له خوا سخت سپک سوی دی. مګر زه خوشاله يم چي دا اطلاع غلطه وختله او معلومه سوه چي په خيبر کي د امير افسرانو له برټانوي هيات سره ډېر مدني او انساني سلوک کړی وو. هغه د برټانيې هيات ته صرف دونه ويلي وه چي هيات ته د مخکي تللو د اجازې په برخه کي امر نه دی ورته سوی او ورته ويلي يې دي چي تر هغو پوري چي په دې برخه کي امر ورته رسيږ.ي معطل دي سي. هيات شاته وګرځېدي او د برټانيې قواوي د افغانستان سرحداتو ته واستول سوې. محلي استازي، چي د وايسرا ليکونه يې امير ته وړي وه، د اکتوبر پر شپږ. ويشتمه، د امير له جواب سره، سيملې ته ورسېدی. حکومت فيصله وکړه چي نور نو نه کيږ.ي او بايد چي امير ته يو اولټيماتوم ورکړه سي. اولټيماټوم يې د خپل يوه صاحب په لاس، د نومبر پر دوهمه ورکړ او موږ. ته اطلاع رسېدلې ده چي که امير دغه اولټيماټوم رد کړ نو د دې مياشتي پر شلمه به جنګ پيل کيږ.ي .

ډېرو کسانو زما څخه پوښتنه کړې ده چي زه د دې موضوع په باب څه فکر کوم. له افغانستان سره جنګ وسي که ونه سي؟ او آيا زما په نظر له افغانستان سره جنګ کول کوم منطقي او قانوني دليل لري کنه. زه فقط دونه ويلای سم چي زما لپاره اوس دا غير ممکنه ده چي دغو سوالونو ته جواب ورکړم. ځکه زه نه پو هيږ.م چي هيات ته څه ډول هدايتونه ورکړه سوي وه. زه نه پو هيږ.م چي شېرعلي وايسرا ته څه جواب ورکړی دی. او زه د اولټيماټوم په شرايطو نه يم خبر. په داسي حالاتو کي زه نظر نه سم ورکولای چي د جنګ علت عادلانه دی کنه او ايا موږ. جنګ پيل کړو او کنه .

مګر سره له هغه چي زه د اطلاعاتو د نه لرلو له امله څه نه سم ويلای مګر په دې باره کي يو څو خبري کولای سم چي دا څه پېښه سوه. زه په دې ښه خبر يم چي تر۱۸۷۴ کال پوري د افغانستان په باب د روسيې او برټانيې تر منځ څه پېښ سوي دي. په دې باره کي هيڅ خبره پټه نه ده او پارلمان ته ټول کاغذونه رسېدلي دي. د روسيې حکومت د افغانستان د سرحداتو په برخه کي زموږ. سره موافقه کړې ده. دوی زموږ. سره موافقه وکړه چي دوی به د افغانستان

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ. سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې ښې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږ.لو مخکې په ځير و لولـئ

په سرحد کي خپل ټول وس تمام کړي څو د افغانستان پر سر حد باندي پراته هیوادونه پر افغانستان باندي له حملي کولو څخه را وګرځوي. او موږ موافقه وکړه چي افغانستان به پرې نه ږدو چي د روسیې په خوا سرحداتو کي پرتو هیوادونو باندي حمله وکړي. د روسیي حکومت یو بل کار هم کړی دی. څو ځله یې موږ ته ویلي دي چي افغانستان د دوی د نفوذ له ساحي څخه بهر دی او د مرکزي اسیا په څېر پرمختګ نه یکښي کوي .زه په بشپړ باور درته ویلای سم چي تر هغه وخته پوري چي زه په هند کي وم دوی له دغو موافقو څخه سرغړونه نه ده کړې. په هغه وخت کي د دوست محمد د کورنۍ یوه ناراض غړي (مطلب یې عبدالرحمن خان دی ج) د روسیي تر حمایي لاندي ژوند کاوه. دغه سړي ته هیڅ اجازه ورنه کړه سوه چي افغانستان ته ستونزې پیدا کړي. نور وختونه، د روسیي حکومت ښودلې ده چي دوی د افغانستان په مسله کي د سرغړونو آرزو نه لري .

په لومړي سر کي داسي ښکاري چي روسانو کابل ته د هیات په لېږلو سره خپلي وعدې ماتي کړي دي؛ مګر موږ باید په دې موضوع کي انصاف وکړو او دا باید را په زړه کړو چي د هغه کال په پسرلي کي موږ له روسانو سره د جنګ پولي ته رسېدلي وو. داسي فکر کېدی چي روسان به د اروپایي قدرتونو غونډې ته د سان سټیفانو د تړون مواد ونه سپاري. موږ ټول پوهېږو چي برتانیې د روسانو د دې سلوک په مقابل کي ډېر کلک دریځ ونیوی. موږ مالټا ته هندي پوځیان واستول او په هغه وخت کي په حقیقت کي د جنګ او سولي سوال په یوه وېښته معطل وو. زه ویلای سم چي که چیري موږ مالټا ته د پوځیانو د لېږلو حق ځانته ورکاوه نو روسانو هم حق درلودی چي په اسیا کي د خپلو ګټو د ساتلو لپاره په اقداماتو لاس پوري کړي. زه د وضع په باره کي دغه نظر ورکوم او زه فکر کوم چي دا یو طبیعي او پر ځای نظر دی. روسانو له دغه امله په روان کال کي په ترکستان کي پوځي حرکات پیل کړل او افغانستان ته یې هیات واستاوه .

ما په ورځپاڼو کي لوستي دي چي روسانو، افغانستان ته، دغه هیات د جولای پر دیارلسمه د برلین د تړون د لاسلیک کېدلو په ورځ واستاوه او دا زموږ سره د روسانو د حکومت د دښمنۍ ثبوت دی. دا وینا ډېره ژر ردېدلای سي. د روسانو هیات کابل ته د جولای پر دوه ویشتمه ورسېدی. له سمرقند څخه، چي دغه هیات روان سوی وو، تر کابل پوري شپږ سوه میله فاصله ده. د روسانو هیات نه سوای کولای چي دا فاصله تر یوې میاشتي په کمه موده کي ووهي. ځکه نو دا ممکنه نه ده چي د روسانو یو هیات دي د جولای پر دیارلسمه له سمرقند څخه روان سوی او کابل ته دي د جولای پر دوه ویشتمه رسېدلی وي .

زه ګومان کوم چي د برتانیې حکومت باید، د سولي د ساتلو په منظور، په دغه مسله کي له روسانو سره ډیپلوماتیک اړیکي ټینګ کړي وای او د روسیي د حکومت د نیت په باب یې پوښتنه کړې وای. دا یې معلومه کړې وای چي روسان پر خپله هغه پخوانۍ وعده ولاړ دي کنه چي ویل یې د افغانستان په چارو کي به هیڅ ډول مداخله نه کوي که څنګه او په دې اړه یې راتلونکې پالیسي څه ده. زموږ حکومت دغه حق درلود او زما ګومان دا دی چي حکومت دغه کار کړی هم دی. موږ اوس نه پوهېږو چي په دې اړه څه سوي دي؛ د پارلمان د غونډې له ختمېدلو څخه مخکي د مکتوبونو وعده وسوه او زه فکر کوم چي دا مکتوبونه به هم ډېر ژر څرګند سي .

د روسانو د سلوک او د افغانستان د امیر په باب زه ویلای سم چي که چي زه د هند ګورنرجنرال وای او شېرعلي، پرته له دې چي برتانیې ته اطلاع ورکړي، د روسانو یو هیات په کابل کي منلی وای نو ما به ورته ویلي وای چي دا یې غیر دوستانه عمل کړی دی. مګر موږ باید کابل ته د دغه هیات د رسېدلو څخه مخکي شرایط یو ځل په نظر کي ونیسو. د امیر لپاره دا ممکنه نه وه چي د برتانیې حکومت ته خبر ورکړي ځکه چي برتانیې خپل محلي مامور د امیر له دربار څخه وربللی وو .موږ پوهېږو چي امیر کوښښ وکړ چي روسی هیات کابل ته له ورتللو څخه منع کړي. دا خبره له هند څخه په مکاتبو کي څرګنده سوې ده او زه په هغو لیکونو باور لرم. موږ هیڅ داسي شواهد نه لرو چي امیر دي له روسانو سره د برتانیې پر ضد کوم تړون کړی وي. زه په افغانستان کي د روسانو له دسیسې څخه هیڅ وېره نه لرم. تر هغه ځایه چي زه پوهېږم او یا مي هر وخت اورېدلي دي هغه دا حقیقت دی چي د افغانستان امیر او خلک یې غواړي چي خپل استقلال وساتي او هیڅ یو په خپلو داخلي چارو کي نه د اینګلینډ او نه د روسیي مداخله غواړي. کله چي زه له هند څخه روانېدلم نو ماته دا یوه خبره د لمر په څېر روښانه وه چي امیر په خپلو داخلي چارو کي تر برتانیې د روسانو مداخله بده مني. زه فکر کوم چي په افغانستان کي د روسانو حضور به په هغه هیواد کي د خلکو د استقلال روحیه غښتلې کړي او هر څونه چي دوی په افغانستان کي زیات پاته سي په هغه اندازه به یې هلته نفوذ کم سي .

مګر کله چي د امیر شېرعلي د سلوک په باره کي خبري کوو نو زه باید په ډېره خواشیني سره ووایم چي په مطبوعاتو کي هغه ته سم او ښه انعکاس نه دی ورکړه سوی؛ زه فکر کوم چي موږ باید په دې مسله کي د هغه حق او دریځ په نظر کي ونیسو .او زه له دې امله ډېر خواشینی یم چي د سرفیتزجېمز سټیفن په څېر یو مشهورقانون پوه او آزادا خیاله مدافع وکیل په دې باب داسي یو نظر وړاندي کړی دی چي زه په هیڅ توګه موافقه نه سم ورسره کولای. فیتزجېمزسټیفن استدلال کوي چي« د بین المللي قوانینو په اصولو کي له شېرعلي سره زموږ د سلوک په باب هیڅ شی نه دي راغلي. داسي قانون نسته چي د هغه په اساس دي زموږ او د شېرعلي تر منځ قضیه فیصله سي. موږ ډېر زیات قوت لرو او ډېر متمدن یو او هغه نسبتا کمزوری او نیم وحشي دی. هغه ته باید دا اجازه ورنه کړه سي چي

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

داسي پاليسي تعقيب کړي چي موږ ته خطر پيښ کړي. موږ بايد د قضيې قاضيان و اوسېږو او دا موږ يو چي د خپلو ګټو سره سمه به فيصله کوو.» ما تاسي ته د سرفيتزجېمز ستيفن خپل الفاظ تکرار کړل ځکه زه نه غواړم چي د هغه ناسمه استازولي وکړم .دهغه دغه استدلال او نظريه موږ چيري وړي؟ د دې معنی دا ده چي هر متمدن هيواد به پر غير متمدن او کمزوري هيواد باندي د حملې کولو حق ولري؛ قضاوت به يې په خپل لاس کي وي او چي څه يې زړه غواړي هغه به کوي او بالاخره به خبره دا وي چي زور حق دی. دا اصول به د پولينډ ويشل توجيه کړي او د روسانو په مقابل کي به د هغوی د کلونو چيغي چي د استقلال لپاره يې وهلي دي بې نتيجې کړي.زه يقين لرم چي سرفيتزجيمز ستيفن د خپلو خبرو په باره کي چنداني غور نه دی کړی او د ده دا نظريه بايد په دې هيواد کي د حق طرفدارو انسانانو وجدان ته ټکان ورکړي .

مګر زه په دې خوشاله يم چي دا نظريه په اساس کي نامعقوله ده .ماته داسي ښکاري چي سرفيتزجيمزستيفن د ملتونو رسمي قانون چي په اروپايی هيوادونو اړه لري او پر اسيايی هيوادونو باندي، له هيڅ اړخه، نه تطبيقيږي د بين المللي قانون له هغواساسي اصولو سره ګډ کړی دی چي د هغه په اساس لوی مسايل لکه دغه يا هغه جنګ منطقي او موجه دی کنه ثابتيږي. د بين المللی قانون دغه اساسي اصول د اخلاقو پر اصولو باندي جوړ سوي دي او د بيکن په قول د عدالت له چينو څخه اوبيږي. دا قوانين نه يوازي عيسوي قانون پوهانو او واکمنانو ته د منلو وړ دي بلکه په ډېرو پخوا زمانو کي د بت پرستانو قانون پوهانو او واکمنانو ته هم د منلو وړ وه. ځينو حاضرينو ته به ښايی د سيسرو هغه څرګند حکم معلوم وي چي که اجازه راکړی زه يې پخپله ژبه درته induced وايم چي: د قانون دا اساسات په هيڅ زمان او مکان پوري محدود نه دي. پارلمانونه او د اولسونو نظريات هغه ته تغيير نه سي ورکولای. دا قوانين پرون په روم کي او نن په اينګلينډ کي اعتبار لري او دا قوانين لکه پرون چي په برلين کي نافذ وه نن په کابل کي نافذ دي او اعتبار لري .

دا نوی نظر لکه په سياسي لحاظ چي کمزوری دی په هغه اندازه غير معقول هم دی. سرجيمز ماسينتوش وايی عدالت د ټولو خلکو او ټولنو تر ټولو مهمه غوښتنه ده. او د سرفيتزجيمز ستيفن په څېر نظريات نه يوازي په هر ځای کي خطرناک دي بلکه همدا اوس په هند کي هم خطرناک دي. موږ په هند کي له بومي حکومتونو سره هره ورځ په تماس کي يو. دا حکومتونه که څه هم کمزوري دي او ځيني يې نيمه متمدن دي. موږ دغه راز د داسي بومي حکومتونو سره سروکار لرو چي بشپړه خپلواکي نه لري مګر محدودي خودمختاری لري او له برتانيې سره محدود تړونونه لري، او دا قوانين او تړونونه له هغه وخته چي د ډهلي امپراطورانو پر ټول هندوستان باندي حکمراني کوله رواج لري. ملکې د ۱۸۵۸ د نومبر پر لومړۍ نېټه د هند د واکمنی له اعلان سره سم دغو حکومتونوته خپل محدود اختيارات او خودمختاري ورکړه. ښاغلی ښاروال! هند ته له تللو څخه مخکي مي په دغه صالون کي په يوه لوی محفل کي برخه درلوده او په هغه کي د ملکې د اعلاميې متن ولوستل سو. اجازه راکړی چي يوه برخه يې درته ولولم. علياحضرتي ملکې وويل » -:موږ د هند محلي شهزاده ګانو او واکمنانو ته اعلان کوو چي موږ ټول هغه تړونونه چي له دوی سره د شرق الهند کمپنۍ کړي او يا د هغوی په اجازه سوي دي او موږ منلي دي په پوره احتياط رعايت کوو او په دې برخه کي له دوی څخه هم دا انتظار لرو چي تړونونه رعايت کړي. موږ د خپل قلمرو د پراخولو آرزو نه لرو. دغه راز به هيڅا ته اجازه ورنه کړو چي زموږ تر لاس لاندي ځايونو او حقوقو باندي تېری وکړي او فکر وکړي چي د عمل سزا به ونه ويني. موږ به د هغوی پر قلمرو باندي د هيڅ قسم تېري اجازه ورنه کړو .موږ به د محلي واکمنانو حقوق او حيثيت خپل حيثيت او عزت بولو «.که موږ هغه پرنسيپونه چي ما وړاندي کړل څو د هغو په اساس د محلي دولتونو سره په عدالت سلوک وکړو، پخپله رعايت نه کړو او تغيير پکښي راولو نو موږ به خپل ټول تړونونه فسخ کوو او په دې توګه به هر څوک ناراض او شکمن کوو او ډېر ژر به د هند د محلي واکمنانو په زړونو کي د وفاداری او اعتماد ځای نارضاييت ونيسی .زه د داسي يوه چا په حيث چي د ملکې په پاچهي کي يې په يوه له ترټولو مهم قلمرو کي تر ټولو پر مهم مقام باندي وظيفه سرته رسولې ده وظيفه لرم چي بر هر داسي نظر او دوکتورين باندي اعتراض وکړم چي د ملکې له اعلاميې سره مغايرت ولري. زه يقين لرم چي که دغه راز نظريات کله په پارلمان کي مطرح سي نو د علياحضرتي ملکې د وزيرانو له لوري به په کلکه رد سي .

يوه بله موضوع هم ده چي زه غواړم پر هغه باندي يو څه خبري وکړم .زه په دې خبره تر بل هر چا زيات خوشاله سوم چي لارډ بيکنزفيلډ، د شنبې په ورځ، په خپل کور کي، اعلان وکړ چي هغه په دې عقيده نه دی چي پر هند باندي د روسانو د يرغل کولو خطر موجود دی. که څه هم چي ده زموږ د شمال لوېديځ سرحد د بهترولو او تقويه کولو غوښتنه وکړه. د شمال لوېديځي پولي د تقويه کولو او بهترولو په برخه کي د علياحضرتي ملکې وزيرانو کوم مشخص پيشنهاد نه دی کړی نو زه غواړم په دې برخه کي يوه خبره وکړم چي هغه د ګوندي سياست سره اړه نه لري. زه فکر کوم چي د شمال لوېديځ سرحد د تقويه کولو مطلب د خان قلات په قلمرو کي د کوټي دايمي اشغال دی چي له هند څخه د بولان د درې پر هغه بله غاړه پروت ښار دی. په دې برخه کي غواړم ووايم چي په ۱۸۷۶ کال کي د خان قلات او د قومي مشرانو ترمنځ د ځينو را پورته سويو جنجالونو د حلولو مسووليت ماته را سپارل سوی وو. زه بايد دا ووايم چي ما په هغه وخت کي د کوټي دايمي اشغال لازم ونه وباله او تېر کال مي د مشرانو په جرګه کي په دغه باب د خپل نظر دفاع هم وکړه. خو اوس کوټه اشغال سوې ده. د دې مسلې په سياسي اهميت کي

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

هيڅ شک نسته. د کوټي په ګاونډ کي اوسېدونکي قبايل زموږ سره دښمني نه کوي او اوس ښايي د هغه ښار د اشغال لپاره دليل موجود وي .

مګر د شمال مغربي سرحد د تقويه کولو لپاره نور پېشنهادونه هم وړاندي سوي دي چي زه په بشپړه توګه ورسره مخالف يم. سر هينري هيولاک، چي د قدر وړ خدمتونه يې کړي او نور يې هم خپل نوم لوړ کړی دی، او اوس په پارلمان کي د ليبرال ګوند غړی دی، توصيه کړې ده چي موږ بايد په پېښور کي خپل اوسنی دريځ پرېږدو او د خيبر د درې هغه بلي خواته پر مخ ولاړ سو. ما په مطبوعاتو کي دغه راز نوري توصيې هم ليدلي دي چي وايي موږ بايد نور هم پر مخ ولاړ سو او د هندوکش د غرو لمنو ته ځانونه ورسوو. دا هم ويل کيږي چي عالي رتبه پوځي مقامات په دې باب غور کوي چي زموږ موجوديت، اوس حاضر، تر هغه وخته ښه مصوون نه دی تر څو مو د سرحد له اوسنيو غرونو هغه بلي خواته ځانونه رسولي نه وي .زه فکر کوم چي دې کسانو نه د هغه هيواد د مځکي اندازه په نظر کي نيولې ده او نه يې د هغو خلکو فطرت او طبيعت ته توجه کړې ده. هر څوک چي يو ځل نقشې ته وګوري، يوازي فاصلې نه بلکه د افغانستان غرونه په نظر کي ونيسي او دې ته وګوري چي هغه هيواد تر سويس زرلينډ غټ او پراخ دی نو دا به ووايي چي که دا نظريه سمه وي نو بيا موږ د هندوکش له غرونو سره تمېدلای نه سو او بايد چي تر هغه هم ور واوړو او تر څومو ټول افغانستان تر کنټرول لاندي کړی نه وي تم نه سو. زما په عقيده، زموږ اوسني سرحدونه، د دفاع لپاره ښېخي سم دي او د افغانستان پر لور پرمختګ به ډېر نامعقول اقدام وي. موږ چي دغه ګړی له سرحد سره څه ستونزي لرلي دي هغه مو له هغو مستقلو قبايلو سره درلودلي دي چي د سرحد سره نيژدې اوسيږي. که موږ مخته ځو نو بايد چي له نورو قبايلو سره مخامخ سو او بيا به هماغه ستونزي لرو چي تر اوسه مو درلودلي دي .تر ټولو څرګند حقيقت چي زه يې بايد درته ووايم هغه ستونزي دي چي موږ د پېښور او کوهاټ ترمنځ، چي نسبتا لنډه فاصله ده، په پرتو قبايلو کي فقط له يوې قبيلې سره درلودلي دي. زه چي له هند څخه روانېدلم له دغي قبيلې څخه مو د لارو د جوړولو او بهترولو غوښتنه وکړه. قبيلې مقاومت وکړ او موږ مجبور سولو چي يوه اته زره کسيزه قوه ور ولېږو. پوځي عمليات، که څه هم ډېر ښه او بريالي وه مګر يو کال وخت يې ونيوی، چي بالاخره هغه قبيله تسليمېدلو ته مجبوره سوه .

صدراعظم هغه بله شپه وويل چي « په هند او اينګلينډ کي د وايسراګانو او حکومتونو ډېره زياته توجه د هند د شمال لوېديځ سرحد د ستونزي خواته اوښتې ده» زه چي په هند کي ګورنرجنرال وم خبره دا سي نه وه. په هند کي زما د څلور کلن حکومت په زمانه کي،زما پوځي سلاکارانو، د ماګډالا لارډ ناپاير او سرهنري نورمن، چي تر هيچا پاته نه دی، هيڅ وخت د هند حکومت ته دا پېشنهاد نه دی کړی چي شمال لوېديځ سرحد بهترېدلو ته ضرورت لري. زه په بشپړ صلاحيت ويلای سم چي د لارډ مايو د حکومت په وخت کي هم دغه ډول پېشنهادونه نه دي وړاندي سوي؛ البته د لارډ لارنس د حکومت په زمانه کي، په ۱۸۶۷ او ۱۸۶۸ کلونو کي څو ځله د شمال لوېديځ سرحد د بهترولو په باب پېشنهادونه سوي دي. که په دغه موضوع کي د سروِيليم مانسفيلډ او سر هينري ډيورنډ نظريات را منځته سي نو زه به د هغو په توضيح کولو او تشريح کولو کي ډېره مرسته وکړم. د هند حکومت په هغه وخت کي د مسلې په باب دغه نظر ورکړی وو « موږ له خپل سرحد څخه هاخواته، د قوې په زور او نورو سوله ايزو طريقو، د افغانستان د خاوري له يوې برخي او يوې پوستې له اشغال سره مخالف يو؛ ځکه چي موږ فکر کوو دغه راز يو اقدام به، په اوسنی وضع کي، نه په حمله او نه په دفاع کي زموږ متې را غښتلي کړي بلکه د افغانانو دښمني، نفرت او سرکښي به زياته کړي .

زه په نتيجه کي دا باولرم چي له افغانستان سره بايد هيڅ وخت جګړه ونه کړو. او زه يقين لرم چي دا بايد حتی د هغو کسانو لپاره چي د سرحد د تقويه کولو نظر لري هم معقول کار او آرزو وي. هيڅوک بايد دونه بې عقل نه سي چي دا آرزو وکړي چي زموږ سرحد د جنګ په وسيله تقويه کړي او په نتيجه کي هغه خلک راسره دښمنان کړي چي زموږ پراخېدونکی پوځي سرحد به د هغوی په خاوره کي پروت وي .

ښاغلی ښاروال! زه ويلای سم چي په اوسنی وضع کي لږترلږه يوه روښنايي ليده کيږي. زما مطلب د هغو پوځيانو قوي روحيات دي چي په هند کي پراته دي. موږ پوهېږو چي په هر ځای کي چي زموږ د هيواد د تخت او تاج د حيثيت مسله طرح سوې ده، زموږ پوځ عالي روحيه ښودلې ده او د هند بومي اوسېدونکو پوځيانو هم دريغ نه دی کړی. پر دغو پوځيانو چي کله مالتيا ته د تللو ږغ وسواو چي کله په دغه اوسنی وضع کي ږغ ورباندي سوی دی نو عالي روحيه يې ښودلې او د هند محلي واکمنانو هم دغه ته ورته روحيه ښودلې ده. که دا جنګ پيل سي نو دا به په مالي لحاظ ډېر ګران پرېوزي. د افغانستان د تېر جنګ مالي لګښت اووه لس ميليونه پونډه وو. د راتلونکي جنګ مالي لګښت بايد د هند خلک پرې کړي .هند، په تېره بيا له تازه قحطی څخه وروسته، له سختي غريبی سره لاس و ګرېوان دی او د دې جنګ د مالي بوج توان نه سي راوړلای. که څه هم چي د مالي لګښت او د هند د خلکو د غريبی خبره هم ډېره مهمه ده خو تر دې مهمه دا ده چي دا جنګ عادلانه دی کنه او بايد چي وسي او کنه. زه، له بده مرغه ، د دې سوالونو جواب نه سم درکولای؛ ځکه چي په دې باب اطلاعات خپاره سوي نه دي او سړی نه سي کولای چي خپله عقيده په محکمه او څرګنده توګه ښکاره کړي .

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاریَ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

The Afghan Question.
Speech of the Earl of Northbrook
In the
Guildhall, Winchester. On the 11th November 1878
London: National Press Agency, Limited.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ